

НА БЕРЕГАХ ШЕСТИ РІЧОК

ЧАСТИНА ДРУГА

ЛИПОВОДОЛИНЩИНА

ПЕРШІ КРОКИ НА СУМСЬКІЙ ЗЕМЛІ

В місто Суми я приїхав вранці, у вівторок 27 травня 1958 року, за направленням інституту. Добрався до обласного управління сільсько-го господарства, де мав отримати призначення на роботу. Прийняв мене начальник управління Щербак Василь Митрофанович, людина поважна, в літах, і після короткої розмови, порекомендував мені проїхати на Сумську дослідну станцію до директора Войти, щоб вирішити питання про моє працевлаштування. Під обід у добрався до села Сад, де знаходилася дослідна станція.

Був сонячний, по літньому спекотний день. Ні хмаринки на небі. Скупався у невеликому ставку, що перед селом, щось перекусив, що було в невеличкій валізі, і пішов шукати контору.

На моє щастя, директор був на місці і прийняв мене без черги. Відповів на його запитання, звідкіля родом, хто батьки, про сімейний стан та інші. Він уважно слухав, не перебивав. Молоді спеціалісти нам потрібні, сказав Войта, і я пропоную вам посаду керуючого Кіровським відділенням радгоспу нашої дослідної станції. Він коротко розповів про відділення, чим займається, де знаходиться, які умови. Для мене це була абсолютна несподіванка, на таку розмову я не очікував. Думав, що буде запропонована робота наукового співробітника на дослідній станції, тим більше, що з роботою радгоспівської системи я обізнаний мало. Був один раз незначний період на практиці у відділенні радгоспу Тетіївського цукрокомбінату. Та власне, не було досвіду керівної роботи і в колгоспі, але це для мене було ближче, домашнє. Життя в радгоспі було далеким.

Я мовчав, не знав що відповісти, від такої несподіваної пропозиції розгубився. І запитав, чи буде робота дружині. Войта відповів, що роботи в Саду немає для медичного працівника, і що можна буде влаштуватися на роботу в Сумах.

Промайнуло в голові, як в той час, коли я навчався в інституті, дружина добиралася на роботу в сусіднє село Біліївку, а тут знову немає роботи і можна влаштуватися тільки в Сумах. Суми здалися мені далеко від дослідної станції, тому що половину шляху я пройшов пішки.

Не став в'ясяти, як добираються мешканці Саду до Сум, не задавав ніяких запитань і відповів директору, що за сімейних обставин не даю згоди на працевлаштування.

Войта довго мовчав, дивився на мене, щось розмірковував, а потім сказав: шкода, що я відмовляюся від такої роботи. Він подав руку, і ми

попрошались. Як дістався під вечір до облуправління - не пам'ятаю. Напевно, від великого переживання. Пам'ятаю, тільки, як дійшов до ставка, в якому перед тим купався, посидів під вербою, а далі... В облуправлінні ще працювали, і я зайшов до Щербака. Доповів йому, що я відмовився від роботи на дослідній станції і попросив направити на роботу в колгосп.

Щербак здивовано і сердито подивився на мене, висловився грубо на мою адресу і запитав:

- А що ти бажаєш, якщо ти від такої роботи відмовився? Кращої у нас немає. Помовчав, переклав на столі якісь папери.

- Тоді поїдеш у Липову Долину. Оформляй направлення, - сказав зі злістю Щербак.

У відділі кадрів мені сказали, що в Липоводолинський район отримали направлення вісім чоловік випускників нашого інституту. Романтика. Липова Долина... Не знав тоді, що в тій долині немає лип, що до неї немає дороги з твердим покриттям, що туди їхати на роботу спеціалісти боялися, як чорт ладану, і багато чого іншого.

З направленням на руках, по захід сонця, я вийшов з управління. А що далі?

Нове, велике, непривітне, незнайоме місто, тим більше для прибулого, який побачив його вперше. Всі чужі і все чуже. На щастя, при управлінні були кімнати для приїжджих, де я заночував. Розвідав, як добратися до Липової Долини, і вранці пішов на автостанцію. Звідти автобусом доїхав до Ромен, а потім попутною машиною до Липової Долини. Добиратися було тоді нелегко. Проте добрався. І приїхав, як виявилось, надовго і по добрій волі.

Приїхав я в Липову Долину 28 травня 1958 року в другій половині дня. Направлення з облуправління було в Липоводолинську МТС (машинно тракторна станція), так ще називали по старому перейменовану і реорганізовану в РТС (ремонтно технічна станція). Всі трактори, комбайни, ґрунтообробна техніка та інші сільськогосподарські машини з МТС, як державна власність, в цьому році були передані колгоспам в кооперативну власність. А спеціалісти ще були на обліку при РТС, їм крім оплати в колгоспах видавалася деякий період незначна заробітна плата. У великому переповненому працівниками кабінеті бухгалтерії отримав папери, які потрібно було заповнити. Вийшов у коридор, де стояв стіл, обтянутий чорним дерматином, і таким же чорного дерматину стільцем. Заповнив усі необхідні документи. Мені повідомили, щоб завтра, о другій годині дня був у райкомі партії, там будуть розподіляти всіх агрономів, що прибули за направ-

леннями з області, у колгоспи. Розповіли, як дійти до готелю. З великою кількістю вражень пішов у центр селища. РТС була на краю селища в напрямку на Ромни. Йти, як здалося, було далеко. Я йшов натоптаною мешканцями доріжкою. Ліворуч були посаджені молоді дерева липи, праворуч від стежки - будівлі. Пройшов повз двір лісництва, молокозливного пункту, на завод те не було схоже. Праворуч, з високого пагорба, відкрилася панорама, яка привернула увагу. Вузенькою натоптаною стежкою поміж кущів підійшов на край великого пагорба і побачив таку картину.

Широка долина, скільки бачить око, серед дерев виднілись хати. В густих зарослях верб ледь-ледь було помітно, що тече річка. Полюбувався декілька хвилин краєвидом і продовжив добиратися до готелю. Побачене немов би підкреслювало і свідчило про назву селища. Липова Долина. Пригадалась Рось, з такими ж високими берегами. Денна втома немов відступила. Незабаром дістався до готелю, влаштувався. В кімнаті нікого не було, і я пішов шукати харчі. Враження про селище не склалося: я практично його не бачив. А те, що побачив, було звичайне необлаштоване село.

Повернувся до готелю, там зустрівся зі своїми однокурсниками: Віктором Князюком, Миколою Нечитайлом, Олександром Тіщенком, Олександром Мусієнком. Хлопці розповіли, що в район наших однокурсників направлено десять чоловік і окремі вже влаштувалися на роботу. Що всі направлені в область, на прохання райкому партії будуть працювати в колгоспах Липоводолинського району головними агрономами.

Розміщалися ми в одній кімнаті, так що ніч пройшла весело і майже без сну. Десь під обід ми вирушили до райкому партії. В райкомі повідомили, що питання про наше працевлаштування буде розглядатися після другої години дня. До нашого гурту ще добавився -

Анатолій Шарий, Катерина Ганжа. З сумками, чемоданами «циганським табором» ми розмістилися в невеличкому скверіку біля приміщення райкому. Від берега порослого осокою й очеретом, що примикав до огорожі скверика, віяло прохолодою. Все було незнайоме, про все хотілося дізнатися. В бібліотеці райкому хтось з хлопців випросив історичну довідку про Липову Долину. З прочитаного дізналися, що колись давно, цариця Катерина II подарувала Липову Долину гетьману України Кирилові Розумовському, що село входило до володінь князів Вишневецьких, що на Липоводолинщині були визвольні походи Богдана Хмельницького та Івана Виговського. Проходило через село і військо Івана Мазепи. Знали жителі козаччину і кріпаччину, війни і мирну хліборобську працю. Що село було волосним центром. В основному земля в окрузі Липової Долини належала поміщикам Туманським.

Ми цікавилися тим, про що читалося, задавали запитання і самі на них відповідали. Знайомство з столицею району, де передбачалося працювати, перервалося. З приміщення райкому вийшло декілька чоловік і підійшли до нас. Як виявилось, це були голови колгоспів.

В.І. Бердицький

Не думав я тоді, що протягом 22-х років буду не тільки ознайомлюватися з історією Липоводолинщини, яку нам не дали дочитати своєю появою голови колгоспів, а й творити разом з ними її історію.

Певний час керівники господарств підходили до нас то по декілька, то поодиноці і вели розмову на різні теми з кожним із нас. В основному, звідкіля родом, яка сім'я, чи бажаєш працювати в селі, і ряд інших запитань. Кожен з них придивлявся до майбутнього свого агронома. Зі мною декілька разів вів розмову високий, худорлявий, засмаглий голова колгоспу в костюмі «сталінка» зеленого кольору. Переважно голови колгоспів були одягнені в подібні костюми, лише дещо інших кольорів. Довгі оглядини і торги нарешті скінчилися. Під вечір нас запросили до кабінету першого секретаря райкому партії Володимира Івановича Бердицького. Кабінет був переповнений. Присутні були і голови колгоспів, котрі до цього з нами вели розмову.

Вперше в житті я був у кабінеті першого секретаря. Володимир Іванович середніх років симпатичний, енергійний, самовпевнений чоловік, запросив нас розміститися. Коли ми розсілися, всіх по черзі він представив присутнім, називаючи прізвище ім 'я і по-батькові. Кожен з нас хвилювався від незнайомої, незвичної обстановки. Коли нас познайомили, Бердицький запитав:

- Хто бажає працювати головою колгоспу?

Всі мовчали, такого запитання ніхто з нас не чекав і не думав, що таке запитання може бути.

Тишу порушив той же Бердицький, звернувшись до мене:

- Климов, - підеш працювати головою колгоспу?

Я підвівся, всі дивилися на мене. Від поглядів і неочікуваного запитання розгубився, мовчав, нічого не міг говорити.

- Так даєш згоду працювати головою колгоспу? - запитав він.

Я подякував за пропозицію і сказав, що бажаю працювати агрономом, а для голови колгоспу - не маю досвіду роботи на такій відповідальній посаді. Бердицький помовчав.

- Тоді коли немає бажаючих на посаду голови колгоспу, направимо вас всіх головними агрономами в колгоспи. Бердицький зачитував назву колгоспу і прізвище, кого куди направляють.

В колгосп «Зоря комунізму» села Русанівка направити Климова Олександра Васильовича. Чи будуть запитання до Климова, - звернувся він до членів бюро райкому партії, що сиділи за довгим масивним столом, покритим товстим зеленим сукном.

(У травні 1973 року, через 15 років, коли я був першим секретарем райкому партії, в цьому ж кабінеті, я поміняв ті класичні райкомівські традиційні меблі, що були довгий час у кабінеті перших секретарів райкому партії, на нові, але як виявилось пізніше, вони були набагато гіршими за старі).

- Андрій Кирилович, забирайте свого агронома, - сказав Бердицький.

До мене підійшов уже знайомий голова колгоспу, що був присутній при цьому, подав мені руку і назвався: Головка Андрій Кирилович. Ми разом вийшли в коридор.

Забирай свої пожитки і поїдемо, - запропонував мені Андрій Кирилович. Забрав свій чемодан, сіли в газик і поїхали в Русанівку.